

Добитник је бројних како домаћих тако и иностраних признања и одликовања, од Вукове награде, Културно-просветне заједнице Србије, Плакете града Београда, Повеље Филозофског факултета у Београду, Повеље Етнографског института Српске академије наука и умјетности, Повеље Етнографског музеја у Београду, Повеље Антрополошког друштва Југославије, Повеље Хрватског антрополошког друштва, Повеље Антрополошког друштва Македоније, а одликован је Орденом рада са златним венцем и Оредном заслуга за пољску културу 1985. године у Пољској.

Академик Петар Влаховић својим делом, тематски врло разноврсним, те вредним и упорним радом – као неуморни путник-истраживач, универзитетски професор, уредник и оснивач бројних часописа, ментор многим студентима, магистрима и докторима етнологије, дао је велики допринос етнологији и антропологији као научним дисциплинама. Остаће запамћен његов допринос развоју етнологије у Црној Гори и његов марљив рад у Црногорској академији наука и умјетности.

Сећање на професора Влаховића опстаће и у будућности, што показује и недавно постхумно додељена Захвалница за дугогодишњи допринос развоју етнолошког филма у Србији, у Етнографском музеју у Београду.

Научна истраживања била су део његовог живљења, а сада су постала завештање и путоказ будућим генерацијама етнолога и антрополога.

Драгана Радојичић

Милка Јовановић (1928– 2016)

Августа 2016. године преминула је Милка Јовановић, виша научна сарадница у пензији Етнографског института САНУ. Рођена је 4. априла 1928. године у Бугојну, а основну школу и гимназију завршила је у Крагујевцу. Професионалну каријеру започела је на Одељењу за етнологију Филозофског факултета у Београду, на којем је радила до 1971. године. Наредних двадесет година радно је била ангажована у Етнографском институту САНУ. У два наврата, 1983. и 1984. године, била је вршилац дужности директора ове научне установе (Влаховић 1997, 58). Водила је два истраживачка пројекта, која су за теме имали трансформацију традиционалних културних форми у савременом друштву („Преображај сеоских насеља у Србији“ (1971–1975) и „Преображај приградских насеља на примеру Београда, Крушевца, Лесковца, Пирота и Новог Пазара“ (1976–1980). За време док је била в.д. директорка 1983. године Етнографски институт био је домаћин Међународној комисији за проучавање Карпата и Балкана, чији је састанак уприличен у Пријепољу (Влаховић 1997, 58).

Прве кораке у науци Милка Јовановић начинила је као асистенткиња Филозофског факултета у Београду. Заједно са Сребрицом Кнежевић, под менторством професора Боривоја Дробњаковића, спровела је теренска истраживања у Јарменовцима 1953. и 1956. године. У духу тадашње етнологије, настојале су да открију сурвивале и реконструишу облике традиционалне сеоске културе у овом шумадијском селу. Истраживање је заокружено штампањем

монографије *Јарменовци*, која се пред читаоцима појавила 1958. године. Иако је, као и све претходне монографије о предеоним целинама, стављала нагласак на феномене „дугог трајања“ у животу друштва, она је изузетно значајна због околности њеног настанка. Наиме, у оквиру заједничког рада Уједињених нација и Владе ФНРЈ са циљем модернизације руралних подручја, шумадијска села Јарменовци и Шаторња изабрана су да буду међународни демонстрациони центри за електрификацију села и пољопривредних радова. С обзиром на то да су се очекивале велике промене у животу становника Јарменоваца, Боривоје Дробњаковић је сматрао да треба сачувати од заборава начин живота који је бесповратно нестајао у процесима социјалистичке модернизације (Дробњаковић 1958, 1). Осим тога, по Дробњаковићевом мишљењу, створени етнографски записи могу бити од велике користи за „упоређивање приказаног живота и рада у прошлости са животом и радом који настаје“ (Дробњаковић 1958, 2). Ова констатација Боривоја Дробњаковића најављује будући заокрет етнологије ка проучавању савремених феномена (Ковачевић 2010, 26). До кључног искорака дошло је почетком 1970-их покретањем пројеката Етнографског института, којима је руководила Милка Јовановић. Етнологија се ухватила у коштац са проучавањем трансформацијских процеса у сеоским, али и у приградским срединама, чиме је проширен временски и просторни оквир дисциплине.

Ужу област научног интересовања Милке Јовановић представљали су облици прединдустријског одевања. Докторирала је 1965. године на Филозофском факултету у Београду са темом *Народна ношња у Србији у 19. веку*. Ова докторска дисертација, одбрањена пред комисијом коју су чинили професори Милисав Лутовац, Мирко Барјактаревић и Павле Васић, приређена је за штампу 1979. године. Користећи архивске, наративне и ликовне изворе, те музејске збирке, ауторка је покушала да реконструише сложени систем сеоског одевања у Кнежевини/Краљевини Србији од почетка 19. века до Балканских ратова. С обзиром на то да је деветнаестовековна Србија била насељена „углавном новијим, етнички различитим досељеницима“ (Јовановић 1979, 1), Милка Јовановић је истраживала развој сеоске одеће у областима распрострањења одређених миграционих струја разликујући: а) подручје динарских досељеника (западно од линије Авала, Венчац, Оплепац, Рудник, Копаоник, Лаб), б) прелазну зону мешовитих досељеника (околина Београда са Београдским Подунављем, Смедеревско Подунавље, Јасеница и Лепеница), в) подручје тимочко-браничевског становништва (од Велике Мораве на западу до Поречке реке и Тимока на истоку, од Дунава на северу до планине Ртањ на југу), г) подручје косовско-метохијских досељеника (Топлица, Копаоничка и Крушевачка жупа, Расина, Темнић, Левач и Белица), д) подручје моравско-вардарских досељеника (Поморавље Јужне Мораве) и љ) подручје шопског становништва (југоисточна Србија са предеоним целинама Заглавак, Сврљиг, Торлак, Лужница, Власина и Крајиште) (Јовановић 1979). У овој монографији ауторка није остала у зачараном кругу дескрипције прошлих одевних стилова, карактеристичном за ондашње проучавање „народних ношњи“, већ је понудила историјско, друштвено и културно разумевање датог феномена (однос власти према одевању, социјална стратификација становништва посредством одеће и њених додатака, утицај градске средине, процеси акултурације који су водили ка стварању униформног регионалног стила, утицај индустријализације на трансформацију одевних образаца и др.). Интелектуална преокупација питањима одевања видна је и у

запаженим радовима о балканским предсловенским елементима у народним ношњама Србије и утицају законских прописа на нестајање традиционалних облика одевања у Србији, који су били (и данас су) обавезно штиво студената етнологије и антропологије. Али, Милку Јовановић није интересовала само сеоска одећа у историјској перспективи. Она је изучавала и преображаје прединдустијског начина одевања у условима савремености. У том смислу, не треба прескочити њен рад који је објавила заједно са Јасном Бјеладиновић, а који се тичао преиначења традиционалних форми одевања у селима у Ђердапском Подунављу (Јовановић и Бјеладиновић Јергић 1993).

Мимо материјалних феномена, Милка Јовановић је показала интересовање и за изучавање нематеријалне културне баштине, посебно се бавећи но изучавањем посмртних ритуала. У чланку *Састанак са покојником* указала је на праксу раскопавања гробова и поновног сахрањивања покојника, која се одржала у североистичној Србији и Македонији (Јовановић 1990). Њен рад *Посмртни обичаји и гробље у Сутивану*, поред локалних посмртних обичаја, акцентује и новију праксу градње колективних гробница са засебним нишама на Јадранском Приморју, узроковану каменим тереном и недостатком земљишта (Јовановић 1958).

Милку Јовановић имала сам прилике да упознам 2002. године, док сам радила као водич на изложби народних костима грчког Плесног театра „Дора Страту“, која је била постављена у Етнографском музеју у Београду. Пленила је широким осмехом, отвореношћу и срдечношћу. Вешто правећи паралеле између грчких и српских народних костима, ненаметљиво је показивала велико стручно познавање дате проблематике. Њена монографија *Народна ношња у Србији у 19. веку* пружила ми је јединствени увид у историју сеоског одевања у Кнежевини/Краљевини Србији. Њено професионално дело остаће полазна тачка за све оне који ће и у будућности желети да се позабаве темама којима се она бавила.

Литература:

- Влаховић, Бреда. 1997. „Истраживачи и службеници (1947–1997)“. У *Споменица Етнографског института (1947–1997)*, 55-65. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Дробњаковић, Боровоје. 1958. Предговор у *Јарменовци*, Сребрица Кнежевић и Милка Јовановић, 1– 2. Београд: Српска академија наука.
- Јовановић, Милка. 1958. „Посмртни обичаји и гробље у Сутивану“. *Гласник Етнографског института САНУ* 7: 133–140.
- Јовановић, Милка. 1979. *Народна ношња у Србији у XIX веку*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Јовановић, Милка. 1990. „Састанак са покојником“. *Гласник Етнографског института САНУ* 39: 89–93.

Јовановић, Милка и Јасна Бјеладиновић Јергић. „Основне одлике и промене народне ношње у Тердапском Подунављу од последњих деценија XIX века до савременог доба“. *Гласник Етнографског музеја* 57: 159—200.

Kovačević, Ivan. 2010. *Nativna etnografija i nova tradicija: dva antropološka eseja*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

<http://www.anthroserbia.org/Content/PDF/Publications/f8c655cb0d98413aa7115553f0247eb1.pdf> (преузето 30. октобра 2016).

Данијела Велимировић

